

Vergaderjaar 1999–2000

21 501-18

Raad Werkgelegenheid en Sociaal Beleid

Nr. 128

¹ Samenstelling:

Leden: Weisglas (VVD), Scheltema-de Nie (D66), Van Middelkoop (RPF/GPV), Voûte-Droste (VVD), Verhagen (CDA), Rouvoet (RPF/GPV), Van Oven (PvdA), ondervoorzitter, Marijnissen (SP), Hessing (VVD), Hoekema (D66), De Haan (CDA), Koenders (PvdA), Vendrik (GroenLinks), Weekers (VVD), Timmermans (PvdA), Ross-van Dorp (CDA), Patijn (VVD), voorzitter, Karimi (GroenLinks), Eurlings (CDA), Bussemaker (PvdA), Van den Akker (CDA), Albayrak (PvdA) en Van Baalen (VVD). Plv. leden: Blaauw (VVD), Dittrich (D66), Van den Berg (SGP), Wilders (VVD), Van Ardenne-van der Hoeven (CDA), De Graaf (D66), Valk (PvdA), Van Bommel (SP), Remak (VVD), Ter Veer (D66), Van der Knaap (CDA), Waalkens (PvdA), Harrewijn (GroenLinks), Geluk (VVD), Zijlstra (PvdA), Mosterd (CDA), Verbugt (VVD), M. B. Vos (GroenLinks), Visser-van Doorn (CDA), Feenstra (PvdA), Balkenende (CDA), Örgü (VVD), Gortzak (PvdA) en Crone (PvdA).

² Samenstelling:

Leden: Terpstra (VVD), voorzitter, Biesheuvel (CDA), Schimmel (D66), Van Zijl (PvdA), Bijleveld-Schouten (CDA), Kalsbeek (PvdA), Noorman-den Uyl (PvdA), ondervoorzitter, Kamp (VVD), Essers (VVD), Van Dijke (RPF/GPV), Bakker (D66), Visser-van Doorn (CDA), Smits (PvdA), De Wit (SP), Verburg (CDA), Spoelman (PvdA), Van der Staaï (SGP), Örgü (VVD), Harrewijn (GroenLinks), Van Gent (GroenLinks), Bussemaker (PvdA), Balkenende (CDA), Wilders (VVD), Santi (PvdA) en Snijder-Hazelhoff (VVD). Plv. leden: E. Meijer (VVD), Van Ardenne-van der Hoeven (CDA), Giskes (D66), Van der Hoek (PvdA), Dankers (CDA), Hamer (PvdA), Kortram (PvdA), Blok (VVD), Van Blerck-Woerdman (VVD), Van Middelkoop (RPF/GPV), Van Vliet (D66), Stroeken (CDA), Schoenmakers (PvdA), Marijnissen (SP), Eisses-Timmerman (CDA), Middel (PvdA), Van Walsem (D66), Weekers (VVD), Vendrik (GroenLinks), Rosenmöller (GroenLinks),

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 12 juli 2000

De algemene commissie voor Europese Zaken¹, de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid², de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen³, de vaste commissie voor Justitie⁴, de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport⁵ en de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties⁶ hebben op 30 mei 2000 overleg gevoerd met minister Vermeend van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over:

Wagenaar (PvdA), Mosterd (CDA), De Vries (VVD), Oudkerk (PvdA) en Klein Molekamp (VVD).

³ Samenstelling:

Leden: Van der Vlies (SGP), Schutte (RPF/GPV), Van de Camp (CDA), Van der Hoeven (CDA), voorzitter, De Vries (VVD), Van Zuijlen (PvdA), Rabbae (GroenLinks), Lambrechts (D66), Dittrich (D66), Cornielje (VVD), Dijkzma (PvdA), Cherribi (VVD), Rehwinkel (PvdA), ondervoorzitter, Passtoors (VVD), Wijn (CDA), Ross-van Dorp (CDA), Örgü (VVD), Nicolai (VVD), Kortram (PvdA), Halsema (GroenLinks), Eurlings (CDA), Belinfante (PvdA), Van Bommel (SP), Barth (PvdA) en Hamer (PvdA). Plv. leden: Schimmel (D66), Stellingwerf (RPF/GPV), Mosterd (CDA), Atsma (CDA), Van Baalen (VVD), De Cloe (PvdA), Harrewijn (GroenLinks), Bakker (D66), Ravestein (D66), E. Meijer (VVD), Valk (PvdA), Udo (VVD), Van der Hoek (PvdA), Blok (VVD), Verhagen (CDA), Schreijer-Pierik (CDA), Rijpstra (VVD), Voûte-Droste (VVD), Middel (PvdA), Vendrik (GroenLinks), Visser-van Doorn (CDA), Gortzak (PvdA), Poppe (SP), Arib (PvdA) en Spoelman (PvdA).

⁴ Samenstelling:

Leden: Swildens-Rozendaal (PvdA), Van de Camp (CDA), Biesheuvel (CDA), Scheltema-de Nie (D66), Zijlstra (PvdA), Kalsbeek (PvdA), Apostolou (PvdA), Middel (PvdA), Van Heemst (PvdA), voorzitter, Rouvoet (RPF/GPV), Rabbae (GroenLinks), Van Oven (PvdA), Kamp (VVD), Dittrich (D66), ondervoorzitter, O. P. G. Vos (VVD), Van Wijmen (CDA), De Wit (SP),

Weekers (VVD), Wijn (CDA), Van der Staaï (SGP), Ross-van Dorp (CDA), Patijn (VVD), Niederer (VVD), Nicolai (VVD) en Halsema (GroenLinks).

Plv. leden: Wagenaar (PvdA), Balkenende (CDA), Verhagen (CDA), Van Vliet (D66), Duijkers (PvdA), Arib (PvdA), Kuijper (PvdA), Albayrak (PvdA), Barth (PvdA), Schutte (RPF/GPV), Karimi (GroenLinks), Santi (PvdA), Passtoors (VVD), Hoekema (D66), Van den Doel (VVD), Rietkerk (CDA), Marijnissen (SP), De Vries (VVD), Eurlings (CDA), Van Walsem (D66), Buijs (CDA), Rijpstra (VVD), Van Baalen (VVD), Van Blerck-Woerdman (VVD) en Oedayraj Singh Varma (GroenLinks).

⁵ Samenstelling:

Leden: Van der Vlies (SGP), Swildens-Rozendaal (PvdA), ondervoorzitter, Bijleveld-Schouten (CDA), Middel (PvdA), Rouvoet (RPF/GPV), Oedayraj Singh Varma (GroenLinks), Oudkerk (PvdA), Rijpstra (VVD), Lambrechts (D66), Essers (VVD), voorzitter, Dankers (CDA), Van Vliet (D66), Van Blerck-Woerdman (VVD), Passtoors (VVD), Eisses-Timmerman (CDA), Arib (PvdA), Spoelman (PvdA), Hermann (GroenLinks), Kant (SP), Gortzak (PvdA) Buijs (CDA), E. Meijer (VVD), Van der Hoek (PvdA), Blok (VVD) en Atsma (CDA).

Plv. leden: Van 't Riet (D66), Rehwinkel (PvdA), Eurlings (CDA), Apostolou (PvdA), Schutte (RPF/GPV), Van Gent (GroenLinks), Noorman-den Uyl (PvdA), Weekers (VVD), Ravestein (D66), Örgü (VVD), Van de Camp (CDA), Schimmel (D66), Terpstra (VVD), Udo

- **het verslag van de Sociale Raad van 8 mei 2000 (21 501-18, nr. 124);**
- **de agenda van de Sociale Raad van 6 juni 2000 (21 501-18, nr. 125);**
- **de notitie over de Nederlandse inzet bij de Europese voorstellen voor antidiscriminatiemaatregelen (22 112, nr. 155).**

Van dit overleg brengen de commissies bijgaand beknopt verslag uit.

Vragen en opmerkingen uit de commissies

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA) uitte waardering voor de uitgebreide, overzichtelijke en duidelijke geannoteerde agenda, die de Kamer helaas wel erg laat bereikte.

Wat punt 3 van de geannoteerde agenda betreft, herinnerde zij aan eerdere uitspraken van haar fractie over het belang van versterkte samenwerking bij het moderniseren en verbeteren van de sociale bescherming en het daarbij betrekken van de pensioenstelsels en de gezondheidszorg. De interim-groep op hoog niveau geeft in haar rapport aan op welke wijze zij uitvoering wil geven aan een aantal plannen. Het deed mevrouw Bussemaker deugd dat in de geannoteerde agenda wordt vermeld dat het aantal mensen dat in de EU onder de armoedegrens leeft onacceptabel hoog is. 's Ministers voorganger is verzocht zich met kracht in te zetten voor coördinatie op dat stuk op Europees niveau. Dat verzoek geldt ook de huidige minister. Wat is de werkplanning van de interim-groep op hoog niveau? Hoe hoog is dat niveau en op welk niveau is Nederland erin vertegenwoordigd? Welke voortgang is geboekt? In hoeverre komt de planning overeen met het Nederlandse beleid? Dat de wijzigingen en aanvullingen in lijn zijn met de door Nederland tijdens de besprekingen gemaakte opmerkingen, zegt niet veel voor wie niet weet welke opmerkingen Nederland heeft gemaakt. Onduidelijk is wat er te zijner tijd aan de Europese Raad in Nice voorgelegd kan worden. Mevrouw Bussemaker deed de suggestie om de Kamer via een uitgebreider schriftelijk stuk meer inzicht te geven in wat de groep precies doet en welk tijdpad daaraan gekoppeld is.

Bij het voorstel voor een verordening dat het Europees Parlement en de raad voor de coördinatie van socialezekerheidssystemen hebben gedaan ter herziening van verordening 1408/071 (agendapunt 4), gaat het om ziekte en moederschap, verdeling van kosten bij de toepassing van de socialezekerheidsverordening en vergoedingsmodaliteiten tussen organen van lidstaten onderling. De inzet van Nederland is erg terughoudend waar het gaat om maatregelen ten behoeve van grensarbeiders en ter bevordering van de coördinatie van mobiliteit in Europa. Nederland is met name terughoudend als iets geld gaat kosten. Waarom is Sociale Zaken zo terughoudend, terwijl het gaat om concrete punten ter versterking van de sociale bescherming van werknemers?

Agendapunt 6 betreft voorstellen voor twee richtlijnen en een actieprogramma in het kader van artikel 13 van het EU-verdrag, waarover de Kamer begin mei een overzichtelijke en uitvoerige notitie van de minister heeft ontvangen. De Kamer heeft voorts zeer veel informatie van derden ontvangen, met name tijdens de hoorzitting van 25 mei jl. De daar aanwezige organisaties hebben veelal ook hun bijdrage op schrift gesteld. Mevrouw Bussemaker verzocht de minister om een schriftelijke reactie op die schriftelijke bijdragen en op de lijst van specifieke vragen over discriminatiegronden die zij hem na afloop van het overleg op schrift zou doen toekomen.

Mevrouw Bussemaker was in algemene zin blij met dit pakket Europese maatregelen, omdat daaruit blijkt dat gelijke behandeling een fundamentele waarde is die ten grondslag ligt aan het Europese integratieproces. Zij kende veel betekenis toe aan het actieprogramma, waarbij in het bijzonder de samenwerking met organisaties in Midden- en Oost-Europa de

(VVD), Visser-van Doorn (CDA), Duijkers (PvdA), Smits (PvdA), Harrewijn (GroenLinks), Marijnissen (SP), Belinfante (PvdA), Ross-van Dorp (CDA), O. P. G. Vos (VVD), Hamer (PvdA), Cherribi (VVD) en Th. A. M. Meijer (CDA).

⁶ Samenstelling:

Leden: Schutte (RPF/GPV), Te Veldhuis (VVD), ondervoorzitter, De Cloe (PvdA), voorzitter, Van de Camp (CDA), Van den Berg (SGP), Scheltema-de Nie (D66), Van der Hoeven (CDA), Van Heemst (PvdA), Oedayraj Singh Varma (GroenLinks), Rijpstra (VVD), Noorman-den Uyl (PvdA), Hoekema (D66), Dankers (CDA), O. P. G. Vos (VVD), Rehwinkel (PvdA), Wagenaar (PvdA), Luchtenveld (VVD), De Boer (PvdA), Verburg (CDA), Rietkerk (CDA), Halsema (GroenLinks), Kant (SP), Duijkers (PvdA), Balemans (VVD) en De Swart (VVD).

Plv. leden: Rouvoet (RPF/GPV), Van Beek (VVD), Zijlstra (PvdA), Van Wijmen (CDA), Ravestein (D66), Augusteijn-Esser (D66), Balkenende (CDA), Barth (PvdA), Rabbae (GroenLinks), Cherribi (VVD), Gortzak (PvdA), Dittrich (D66), Wijn (CDA), Van den Doel (VVD), Van Oven (PvdA), Apostolou (PvdA), Cornielje (VVD), Kuijper (PvdA), Mosterd (CDA), Eurlings (CDA), Van Gent (GroenLinks), Poppe (SP), Belinfante (PvdA), Essers (VVD) en Nicolai (VVD).

aandacht vraagt. Gelijke behandeling verdient extra aandacht in het kader van de uitbreiding van de Europese Unie. De richtlijnen dienen zorgvuldig, maar tevens zo snel mogelijk, te worden uitgewerkt. Waarom is alleen voor een ruimere materiële werkingssfeer gekozen voor ras en etniciteit als discriminatiegrond? Is de regering bereid zich in Europees verband in te zetten voor een brede werkingssfeer van alle discriminatiegronden, met name geslacht? Tussen de ontwerp-richtlijn en de Wet tegen leeftijdsdiscriminatie is er een spanning. Die spanning bestaat ook wat handicaps betreft tussen de concept-richtlijn en de proeve van wet. Mevrouw Bussemaker vroeg hoe het met de proeve zit en hoe een en ander zich tot elkaar verhoudt. Daarbij is een lastig probleem wat een redelijke aanpassing is met betrekking tot toegang tot werk, zoals in de concept-richtlijn staat. De PvdA-fractie wil hierin verdergaan en daarover te zijner tijd van gedachten wisselen. Dat geldt ook voor de spanning die bestaat tussen de tekst van de concept-richtlijn over homoseksualiteit en de Wet gelijke behandeling. Ook over de uitzonderingsgronden inzake beroepskwalificaties is de fractie kritisch.

In hoeverre wordt aansluiting gezocht bij andere internationale verdragen, zoals het VN-verdrag en het Europees sociaal handvest? Hoe gaat Nederland om met oorspronkelijk gemaakte voorbehouden, bijvoorbeeld inzake intimidatie, omgekeerde bewijslast en victimisatie? Mevrouw Bussemaker betoogde dat er geen onduidelijkheid over mag bestaan dat die punten in de richtlijnen moeten worden opgenomen. Nederland heeft een naam hoog te houden, zo stelde zij. Dat geldt ook voor collectieve actie en een onafhankelijk toezichtsorgaan. Gaat Nederland zich sterk maken voor een snelle, maar goed invoering van de richtlijnen alsmede voor een uitgebreid actieprogramma? Is de regering bereid in aanvulling op het Europese actieprogramma zelf actie te ondernemen om discriminatie in Nederland en daarbuiten te bestrijden? Mevrouw Bussemaker vroeg in dat verband om een voortgangsnotitie, niet alleen over de Sociale Raad op 6 juni, maar ook over alle andere discriminatiegronden en de implementatie van de richtlijnen. Zij pleitte voor tweejaarlijkse monitoring, analoog aan de verslaglegging in het kader van de werkgelegenheidsrichtsnoeren. Wellicht kan Nederland die suggestie ook in Europees verband doen.

Mevrouw **Örgü** (VVD) waardeerde het dat uit de geannoteerde agenda blijkt wat de aard van de besprekingen is. De verantwoordelijkheid van de lidstaten moet vooropstaan. De Sociale Raad zal een voortrekkersrol vervullen bij de uitwerking van de actiepunten van Lissabon: arbeidsparticipatie, modernisering van de sociale bescherming en bevordering van de sociale insluiting. Welke ideeën heeft de minister over invulling van deze actiepunten?

De Commissie stelt als fundamentele doelstellingen voor de modernisering van het stelsel van sociale bescherming voor: het lonend maken van werk, het bieden van een vast inkomen, het veilig stellen van pensioenen en het betaalbaar maken van pensioenstelsels, het bevorderen van sociale insluiting en het garanderen van een kwalitatief hoogwaardige en betaalbare gezondheidszorg. Mevrouw Örgü sprak de hoop uit dat het stellen van prioriteiten zorgt voor minder bureaucratie. Zij stelde in dat verband de vraag waarom de interim-groep op hoog niveau voor de sociale bescherming heeft gekozen voor het bevorderen van sociale insluiting en het veilig stellen van pensioenen en niet voor het lonend maken van werk, het beste sociale beleid, gegeven de hoge werkloosheid in Europa. Nederland stemt in met de instelling van het werkgelegenheidscomité EMCO. Ontstaan er niet te veel praatclubs over sociale zekerheid en bureaucratie?

Gegeven de toenemende mobiliteit van werknemers in Europa hecht de VVD-fractie aan het moderniseren en vereenvoudigen van het sociale-zekerheidssysteem, waarover het Europees Parlement en de raad voor de coördinatie van de socialezekerheidssystemen een verordening hebben

voorgesteld. Mevrouw Örgü vroeg in dit verband wanneer het antwoord komt op de (door haar fractie) in januari gestelde schriftelijke vragen over de notitie grensarbeiders.

De glazenwassers hebben bezwaren tegen Europese richtlijnen over steigers en ladders. Zijn die bezwaren weggenomen? Zo nee, hoe denkt de minister een oplossing te vinden voor technische problemen in dezen? Uit de vele reacties uit het veld blijkt behoefte te bestaan aan een nadere analyse van een aantal definities in het kader van artikel 13. Er dient voorts een nadere afstemming te worden gezocht met internationale verdragen en bestaande nationale wetgeving, aldus mevrouw Örgü, die memoreerde dat de VVD al eerder heeft aangegeven belang te hechten aan de voorgestelde antidiscrimatiemaatregelen volgens artikel 13. Commissie en kabinet zullen komen met nader uitgewerkte voorstellen. Mevrouw Örgü vroeg het kabinet om een notitie waarin de uiteindelijke Europese voorstellen worden vergeleken met de nationale wetgeving, zodat de Kamer de plannen nog eens grondig kan bespreken. Nederland moet zelf in staat zijn de discussie te voeren over de nationale consequenties en moet bezien wat het naar buiten toe kan uitdragen. Er moet voldoende ruimte zijn voor een nationale invulling in dezen.

De heer **Van der Staaij** (SGP) herinnerde eraan dat pas op 8 mei jl. door de Sociale Raad voor het eerst is gesproken over de antidiscrimatiemaatregelen. Er is dus sprake van een zeer snelle behandeling. Moet uit het feit dat Nederland als enige lidstaat op 8 mei het woord vroeg om de voorzitter in zijn streven naar een snel politiek akkoord te steunen, worden opgemaakt dat de meerderheid van de lidstaten een andere mening was toegedaan? Nederland stelt zich te enthousiast op, aldus de heer Van der Staaij. Aanzienlijke juridische complicaties van de richtlijnen beklemtonen dat zorgvuldigheid voorop moet staan. De Nederlandse haast is ook moeilijk te rijmen met de aanzienlijke gevolgen voor de Nederlandse wetgeving. De heer Van der Staaij gaf enkele voorbeelden daarvan. Eigenlijk zegt Nederland dat het met de richtlijnen eens is. Pas later gaat het de consequenties in kaart brengen, terwijl op dat moment de richtlijnen sterk beperkend zijn. Artikel 4, sub c, van de Algemene wet gelijke behandeling dat bestaande regelgeving van de toepasselijkheid van deze wet uitsluit, kan bijvoorbeeld niet gehandhaafd blijven, wat volgens de ICER (de interdepartementale commissie Europees recht) eventueel een langere implementatietermijn dan twee jaar nodig maakt. Deze kritiek neemt uiteraard niet weg dat de SGP van harte voorstander is van het bestrijden van discriminatie in de zin van het maken van ongerechtvaardigd onderscheid. De SGP wijst vreemdelingenhaat en racisme met klem en beslistheid af. Op dit gebied dient evenwel nadrukkelijk een subsidiariteitstoets aangelegd te worden, maar de onderbouwing van een positief oordeel in dezen is overtuigend. Immers, alle lidstaten kennen reeds gelijkebehandelingsregelgeving. Ook het argument dat de maatregelen worden ingesteld met het oog op uitbreiding van de EU, onderschreef de heer Van der Staaij niet. Immers, de toetredende landen dienen de Kopenhagencriteria te ondertekenen, waarin ook mensenrechten zijn geformuleerd. Hij vreesde dat de nationale soevereiniteit in dezen te vergaand zal worden ingeperkt en zag geen noodzaak voor Europese regelgeving in dezen, mede in het licht van andere internationale regelgeving, die diverse mogelijkheden biedt om wettelijke bescherming af te dwingen. In tal van Nederlandse procedures wordt voor de rechter een beroep gedaan op bijvoorbeeld artikel 26 van het IVBPR (het Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten). Uitgebreide Europese regelgeving kan een motor zijn tot juridisering van dit terrein. De heer Van der Staaij verzocht om een nadere inhoudelijke reactie over het Europees handvest, ook al komt daar nog een aparte notitie over. Hij achtte de meerwaarde van de richtlijnen niet overtuigend aangetoond. Als de richtlijnen zijn bedoeld om in andere

lidstaten een minimumniveau te brengen, wilde hij graag weten in welke landen er met name problemen zijn op dit terrein.

In de kaderrichtlijn worden de regels tegen discriminatie wegens geslacht uitgebreid tot allerlei gebieden. Gesteld wordt dat daarbij verschuiving van de bewijslast is geboden. Waarom is dat zo? Wat zijn de ervaringen in Denemarken waarin dit al langer praktijk is?

In Nederland is in het kader van de Algemene wet gelijke behandeling uitgebreid aan de orde gekomen dat ook de problematiek van de afbakening met grondrechten een rol speelt. Hoewel de heer Van de Staaij dankbaar was voor wat in de notitie daarover is aangereikt, moest hij constateren dat zijn vragen hierdoor niet weggenomen waren. Hij was erkentelijk voor de adviesaanvraag aan de ICER over de uitzondering op het discriminatieverbod, geregeld in de Algemene wet gelijke behandeling. Wil de minister toezeggen dat hij erop zal aandringen om lidstaten via artikel 4, tweede lid, van de kaderrichtlijn de bevoegdheid te geven om arbeidsverhoudingen binnen kerkgenootschappen en het geestelijk ambt uit te zonderen van de werkingssfeer van de richtlijnen? Dat is nu niet het geval. Zo'n uitzondering moet toch mogelijk zijn op grond van overweging 13 van de kaderrichtlijn. Hoe ziet de minister anders de verhouding tussen deze richtlijn en artikel 3 van de Algemene wet gelijke behandeling op dit punt?

Er bestaan ook nog onduidelijkheden over de positie van zorg en onderwijsinstellingen op godsdienstige grondslag. De formulering van artikel 4 van de kaderrichtlijn is op dit punt onduidelijk. Ook op grond van het ICER-rapport zal de regering aandringen op verduidelijking van het tweede lid van dit artikel. Duidelijk moet zijn, aldus de heer Van der Staaij dat ook zorg- en onderwijsinstellingen op godsdienstige grondslag onder de uitzonderingsbepaling moeten kunnen vallen. Ook al stelt de Commissie dat artikel 4 afdoende is in het geval dat het gaat om specifieke persoonskenmerken, toch pleitte hij ervoor de positie van het bijzonder onderwijs nadrukkelijk te vermelden in de uitzonderingsbepaling. De heer Van der Staaij wilde klip en klaar horen dat door de richtlijnen absoluut geen afbreuk wordt gedaan aan met name de door hem genoemde uitzonderingen in de artikelen 3, 5 en 7 van de Algemene wet gelijke behandeling. Wordt ook op korte termijn nagegaan wat de consequenties van de richtlijnen zijn voor artikel 4 van deze wet?

Het begrip «indirecte discriminatie» in de richtlijnen spoort niet met de definitie in de Algemene wet gelijke behandeling. Wat zijn de consequenties daarvan en wat zijn de verschillen met de Nederlandse toepassingspraktijk?

De richtlijn ten aanzien van gelijke behandeling ongeacht ras of etnische afstamming overlapt de kaderrichtlijn voor een groot deel. Zal dit niet leiden tot juridische onzekerheid over inhoud en reikwijdte van deze richtlijn? Hoe oordeelt de minister over de in publicaties naar voren gebrachte stelling dat de richtlijn ook aanknopingspunten biedt voor zaken waarin religie een rol speelt en dat de gronden ras, etnische afstamming en geloofsovertuiging niet duidelijk te scheiden zijn?

Mevrouw **Schimmel** (D66) vroeg waarom op 6 juni alleen een politiek en inhoudelijk akkoord kan worden gesloten over de richtlijn ter bestrijding van discriminatie op grond van ras of etnische afstamming. Welke rol vervult de Nederlandse regering daarin? Wat is de consequentie hiervan voor het geheel? Zou er in het najaar wel een politiek en inhoudelijk akkoord over het geheel kunnen worden bereikt?

Tijdens de hoorzitting hebben vele organisaties gezegd dat het begrip ras of etnische afstamming niet aansluit bij de definitie van het VN-verdrag tot uitbanning van rassendiscriminatie. Het leek ook mevrouw Schimmel verstandig de definities op elkaar af te stemmen.

Waar de Kamer meer tijd heeft de kaderrichtlijn inhoudelijk te beoordelen, kwam het haar verstandig voor om alle bij de Kamer levende technische

vragen hierover afzonderlijk te stellen. Mevrouw Schimmel steunde de inzet van het kabinet voor een collectief actierecht voor organisaties om structurele vormen van discriminatie aan de orde te kunnen stellen. Met de organisaties die daarvoor hebben gepleit, was zij van mening dat bescherming tegen de in artikel 13 genoemde discriminatiegronden gelijkwaardig behoort te zijn. Wil de regering dat ook? Mevrouw Schimmel pleitte ervoor op langere termijn te streven naar een algemene richtlijn met alle discriminatiegronden en het allerhoogste beschermingsniveau. Zo'n streven zou op dit moment tot verdere vertraging in Europa leiden, maar wil de regering zich daarvoor wel inzetten op de Sociale Raad? Het is positief dat intimidatie is opgenomen als bijzondere vorm van discriminatie, maar dit begrip zou breder moeten worden gedefinieerd. Tot uitdrukking zou moeten worden gebracht dat intimidatie ook de arbeidsvoorwaarden negatief kan beïnvloeden.

Er lijkt een helder onderscheid te moeten worden gemaakt tussen voorkeursbeleid en een algemeen sociaal beleid, gericht op gelijke kansen. In de kaderrichtlijn zou moeten worden vastgelegd dat er een onafhankelijk orgaan moet komen, vergelijkbaar met de Nederlandse Commissie voor gelijke behandeling, dat toeziet op de handhaving van de richtlijnen, aldus mevrouw Schimmel.

De organisaties hebben er ook op gewezen dat omkering van de bewijslast wel goed is, maar dat wederpartijen en derden ook moeten worden verplicht om de met handhaving belaste organen desgevraagd informatie te verschaffen. Graag zou mevrouw Schimmel zien dat de eenmalige rapportage werd omgezet in een structurele rapportage, ook met het oog op de verschillende discriminatiegronden.

De implementatietermijn moet worden verlengd, omdat moet worden uitgezocht welke Nederlandse regelgeving aangepast moet worden. Dat onderzoek kan nu al starten, zodat de implementatietermijn niet nog langer wordt.

Mevrouw Schimmel was blij dat er eindelijk regelgeving komt die een einde maakt aan discriminatie van gehandicapten bij werk en dergelijke. De minister hoeft niet te wachten tot de Europese richtlijn tot stand is gekomen om verder te gaan met de proeve van wet op dat terrein. Die kan in ieder geval worden uitgebreid met arbeidsvoorwaarden en ontslag. De werkingssfeer zou alvast in overeenstemming kunnen worden gebracht met die van de richtlijn. Het halfopen systeem van rechtvaardigingsgronden is een goed systeem, maar mevrouw Schimmel struikelde in de richtlijn over de term «redelijke aanpassing». Immers, doelstelling zou moeten zijn een doeltreffende aanpassing. Weigert een werkgever een aanpassing aan te brengen, dan zou dat ook als discriminatie moeten worden opgevat.

Zij wees op de kritiek van het Landelijk bureau leeftijdsdiscriminatie op de invulling van het artikel waarin de uitzonderingsgronden worden opgesomd. Ook in de Nederlandse notitie staat dat er een niet-limitatieve lijst van gerechtvaardigde uitzonderingen is opgenomen, terwijl het gaat om nog te toetsen uitzonderingen. Dit vergt dus ook aanpassing. Waarom heeft het kabinet het COC niet geconsulteerd? Het COC dringt aan op verduidelijking van het onderscheid tussen seksuele intimidatie en seksueel gedrag. Men moet kunnen uitkomen voor zijn seksuele geaardheid.

Mevrouw Schimmel ging tot slot in op agendapunt 5 over de herziening van de verordening 1408/71. Als het aan de Europese Commissie ligt, krijgen gezinsleden van grensarbeiders in de toekomst recht op verstrekkingen van zowel woon- als werkland en houden grensarbeiders en hun gezinsleden die rechten ook ná pensionering. Daarmee komt de Commissie tegemoet aan de wens van het Europees Parlement en van de grensarbeiders, maar de regering is er kennelijk principieel op tegen, met als argument dat het een principiële ongelijkheid zou veroorzaken tussen

grensarbeiders en grensbewoners. Waarom neemt de regering dat standpunt in?

Mevrouw **Verburg** (CDA) vroeg wat de bedoeling is van het onder agendapunt 1 vermelde oriënterende debat en wat de relatie is met de nationale actieplannen in het licht van de eigen verantwoordelijkheid van de lidstaten.

Ingaande op agendapunt 5, stelde zij dat het CDA zich zeer actief inzet voor grensarbeid, maar dat voorkomen moet worden dat bij het bepalen van nieuw beleid mensen in gelijke omstandigheden verschillend worden behandeld. Zij verzocht om een toelichting over de gevolgen van de herziening van verordening 1408/71. In welke politieke Europese context is Nederland in dit kader tegen de beperking van de afrekening van buiten de bevoegde staat genoten medische zorg? Zijn er andere lidstaten die zich er sterk voor maken en zo ja, wat is daarvan dan de impact op het ontwikkelen van het totale verzekeringsstelsel in het kader van de gezondheidszorg?

Ook mevrouw Verburg was er verheugd over dat op Europees niveau antidiscriminatie op de agenda staat. De vraag is wel, waar ja tegen wordt gezegd als er een politiek akkoord wordt gesloten over beide richtlijnen. De Kamer kan niet het kabinet toestaan afspraken te maken zonder dat zij inzicht heeft in de consequenties daarvan. Wat gaat het betekenen voor bestaande wetgeving of wetgeving die in ontwikkeling is? Kan het kabinet helder inzicht geven in de huidige stand van de onderhandelingen en de richting die men uitgaat en in de consequenties van de geplande politieke akkoorden in de vorm van wetswijzigingen en implementatie? De ICER heeft aangegeven amendementen te overwegen, die het kabinet kennelijk wel zou willen overnemen. Er schijnen evenwel nog meer amendementen door het kabinet ingediend te zijn. Kan daarvan een overzicht gegeven worden?

Mevrouw Verburg pleitte ook voor afstemming vooraf van de richtlijnen om overlap te voorkomen en met name artikel 119 over discriminatie op grond van sekse te integreren, omdat voor dat artikel de wet van de remmende voorsprong zou kunnen gaan gelden.

Zij sloot zich aan bij de vraag waarom niet is gekozen voor een definiëring van discriminatie op basis van ras en etnische afstamming. Waarom is geen aansluiting gezocht bij het IVUR (VN-verdrag tot uitbanning van rassendiscriminatie)?

Waarom wordt in de huidige voorstellen afgeweken van de bewijslastrichtlijn? Wordt er gekozen voor groepen van personen of voor personen? Mevrouw Verburg achtte het juist dat intimidatie ook als een vorm van discriminatie wordt gezien, maar betoogde dat de maatregelen ter voorkoming zijn gericht op de werkgever, terwijl intimidatie ook veel in de collegiale sfeer voorkomt. In Nederland zijn maatregelen daarover opgenomen in de Arbo-wet. Blijft dat zo? Wat zijn op Europees niveau de consequenties?

ICER en de commissie gelijke behandeling hebben een verschillend advies gegeven over de juiste plaats voor het onderwerp intimidatie in de richtlijn. Welke keuze maakt het kabinet?

In de richtlijn wordt een open systematiek inzake leeftijdsdiscriminatie gehanteerd en in de Algemene wet gelijke behandeling een gesloten systeem met een hoger beschermingsniveau. Welke consequenties zal dat verschil hebben?

Wat de richtlijn inzake handicaps betreft, stelde mevrouw Verburg dat het begrip «redelijk» ook moet worden gehanteerd ten aanzien van wat er van een werkgever mag worden gevraagd als het gaat om het realiseren van een aanpassing ten behoeve van iemand met een handicap. Waarom heeft de Europese Commissie niet gekozen voor de term «verbod op aanpassingsdiscriminatie», dat blijkbaar geldt in de Verenigde Staten en Canada en kennelijk opgeld doet in Zweden en Groot-Brittannië?

Mevrouw Verburg kon zich wat godsdienst en levensovertuiging betreft, vinden in de aanbeveling van ICER om mede tot uitdrukking te brengen dat het ook gaat om organisaties die op basis van godsdienstige waarden maatschappelijke doelen wensen te realiseren.

Zij sloot zich aan bij de opmerking van mevrouw Schimmel dat wat seksuele gerichtheid of geaardheid betreft in de richtlijn tot uitdrukking moet worden gebracht dat het vooral gaat om de seksuele gerichtheid. Hoe wordt vormgegeven aan het subsidiariteitsgehalte van de richtlijnen? Op welke manier denkt het kabinet sociale partners er een belangrijke rol bij te geven? In CAO's zullen er in dat kader maatwerkafspraken moeten worden gemaakt. Hoe kunnen NGO's en belangenorganisaties als het COC daarbij een rol spelen? Welke rol is weggelegd voor de Europese sociale dialoog?

Het communautair actieprogramma moet volgend jaar van start gaan. Dat betekent dat het op zeer korte termijn moet worden uitgewerkt. Wat zal de inzet van het Nederlandse kabinet daarbij zijn? Is het waar dat de verdeelsleutel voor de projectaanvragen inmiddels op 80:20 is bepaald? Hoe zal worden toegezien op een rechtvaardige toekenning aan NGO's, sociale partners en zelforganisaties? Op welke wijze en in welke mate zal naleving van de richtlijnen worden betrokken bij besluitvorming inzake toetreding van kandidaat-lidstaten? Vanaf welk moment en op welke manier komen zij in aanmerking voor deelname aan het communautaire actieprogramma?

Mevrouw **Van der Burg** (lid van de socialistische fractie in het Europees Parlement) benadrukte het belang van Nederlandse steun voor het integraal opnemen van sociale grondrechten in het Handvest van grondrechten dat momenteel ontworpen wordt voor de Europese Unie. Er is een algemene nota over meerderheidsbesluitvorming, waaruit blijkt dat het lastig wordt geacht om op het terrein van sociale zekerheid meerderheidsbesluitvorming de norm te doen zijn als het geld kost. In aansluiting op al gemaakte opmerkingen over de maatregelen voor grensarbeiders verzocht mevrouw Van der Burg om heroverweging van het kabinetsstandpunt, omdat het gaat om een probleem voor grensarbeiders waarvan de oplossing niet veel geld hoeft te kosten, terwijl die oplossing tevens past in het beleid tot vergroting van de mobiliteit van werknemers in Europa. Sommige (medische) voorzieningen zijn gerelateerd aan de arbeidsverhoudingen of opgebouwde rechten in bijvoorbeeld Duitsland. Tot slot vroeg zij of de minister al kennis heeft genomen van het rapport en de amendementen van het Europees Parlement over de richtlijn over racisme en, zo ja, of daarop al een kabinetsreactie is gegeven.

Antwoord van de regering

De **minister** streefde naar commitment van de (meerderheid van de) Kamer met zijn inzet in Luxemburg. De Nederlandse inzet was oorspronkelijk veel breder, maar bleek niet te realiseren. Vandaar dat in Luxemburg uitsluitend een politiek akkoord over de rassendiscriminatie richtlijn mogelijk zal zijn. De kaderrichtlijn en het actieprogramma zullen te zijner tijd nog specifiek aan de orde komen, zodat de Kamer zich later nog over de Nederlandse inzet daarbij kan uitspreken.

Nederland heeft op drie onderdelen van de rassendiscriminatie richtlijn een voorhoud gemaakt. Als het ook maar één voorbehoud handhaaft, kan de richtlijn niet totstandkomen, omdat daarvoor unanimiteit vereist is. Vandaar dat de minister de voorbehouden wilde laten vallen.

Desgevraagd zei de minister die onderdelen van harte te ondersteunen. De ambities van het kabinet gaan wel verder dan de richtlijn. Het kabinet acht het noodzakelijk dat ook voor de discriminatiegrond geslacht een gelijkwaardig beschermingsniveau totstandkomt. Kabinet en Kamer zullen gezamenlijk de door de Europese Commissie aangekondigde nadere

voorstellen beoordelen. Nederland kan daarvoor uiteraard suggesties doen. De minister verwachtte dat dit najaar de kaderrichtlijn en het actieplan onder het Franse voorzitterschap hun beslag zullen krijgen. Hij was voornemens op een rijtje te zetten wat de consequenties voor de Nederlandse wetgeving zijn van komende Europese regelgeving in het kader van artikel 13 van het EU-verdrag. De bewindsman wilde in een algemene notitie antwoord geven op vragen over artikel 13, de kaderrichtlijn en het actieplan en ook op de vragen die mevrouw Bussemaker hem nog op schrift zou overhandigen. Daarbij zullen ook juridische kwesties aan de orde komen en zal een reactie worden gegeven op de schriftelijke inbrengen op de hoorzitting. Ook zal worden ingegaan op indirecte discriminatie, religie en geloofsovertuiging.

Naar aanleiding van agendapunt 3 zei de minister dat thans armoede-indicatoren worden ontwikkeld. Nederland is op directeursniveau in de interim-groep op hoog niveau vertegenwoordigd. Het pakket rondom de werkgelegenheid wordt uitgewerkt in richtsnoeren van de Commissie. Afgewacht moet worden op welke wijze de in Lissabon overeengekomen aanpak daarin wordt geïmplementeerd. Nauwgezet moet worden gevolgd of de door Nederland gewenste aanpak een vervolg krijgt in de richtsnoeren. De Kamer zal worden geïnformeerd zodra er iets te melden valt. Dat zal vóór Nice het geval zijn. Het comité sociale bescherming is overigens de formalisering van de interim-groep op hoog niveau. De minister kon zich vinden in de suggestie te komen tot een tweejaarlijkse monitoring. Mogelijk kan die suggestie onderdeel uitmaken van de Nederlandse inzet.

Aan de notitie grensarbeiders ontbreekt nog de fiscale paragraaf. Het Nederlandse bezwaar tegen de voorgestelde maatregelen voor grensarbeiders is dat puur en alleen gepensioneerde grensarbeiders en gezinsleden van grensarbeiders de keuzemogelijkheid zou worden geboden geneeskundige verzorging in het werkland of het woonland in te roepen. De bewindsman zag geen reden om een bepaalde beperkte groep extra privileges te geven. Bij interruptie werd deze regeling aangemerkt als een compensatie voor de problemen van grensarbeiders met de premie- en belastingheffing in hun werk- en woonland. De minister stelde dat op bilateraal niveau wordt getracht de socialeverzekeringsproblematiek en de fiscale problematiek voor grensarbeiders op te lossen. Hij was bereid de plussen en minnen van zijn standpunt in dezen nog eens op een rijtje te zetten en aan de Kamer voor te leggen. Er zal overigens géén politieke besluitvorming over dit onderwerp plaatsvinden op 6 juni.

Voor de glazenwassers is een aanpassingstermijn van vijf jaar bepaald. Sociale partners zijn in beginsel vrij in wat zij in CAO's afspreken, als die maar binnen de wet blijven.

Onder verwijzing naar zijn brief ten geleide van het nationaal actieplan werkgelegenheid, zei de minister naar aanleiding van een interruptie dat de Kamer nog alle gelegenheid heeft om de Nederlandse inzet inzake het actieprogramma te bezien, omdat de richtsnoeren met betrekking tot werkgelegenheid pas in het najaar komen. Bij interruptie werd erop gewezen dat de Kamer hem in reactie op dat schrijven bij brief heeft herinnerd aan zijn toezegging de Kamer vóór 1 mei een notitie te zullen toezenden. Aangezien de bewindsman niet wist om welke brief het ging, overhandigde de voorzitter hem een kopie met het verzoek de Kamer alsnog te antwoorden.

Europabreed lijkt te worden ingezet op een implementatietermijn van drie jaar voor de antidiscriminatie-richtlijn, aldus de minister.

Inzake de arbeidsparticipatie is er in feite sprake van een gemeenschappelijk doel waarop lidstaten hun streven moeten richten. Dat past in het Nederlandse beleid. Gestreefd moet worden naar een grotere arbeidsparticipatie van ouderen, vrouwen en allochtonen, terwijl tegelijkertijd de combinatie werk en zorg moet worden vergemakkelijkt. Al deze aspecten spelen een rol bij de follow-up van Lissabon. Er zal nauwgezet op toege-

zien moeten worden dat de Commissie daar werk van maakt in de werkgelegenheidsrichtsnoeren. Pas bij de gedachtewisseling over die voorstellen zal blijken of Lissabon op dat punt uiteindelijk een succes is geweest. In de Nederlandse systematiek past geen vergoeding van buiten Nederland genoten zorg.

De inzet is de sociale grondrechten te implementeren in het Europees sociaal handvest.

De kwestie van meerderheidsbesluitvorming en unanimiteit speelt in het kader van de komende Sociale Raad geen rol, aldus de bewindsman. Hem was de verdeelsleutel voor het communautair actieprogramma nog niet bekend.

Desgevraagd verklaarde hij dat de Nederlandse regering het streven van de PvdA onderschrijft om op termijn te komen tot zo breed mogelijke discriminatiegronden met een zo hoog mogelijke bescherming en dat de regering zich daarvoor in Europees verband zal inspannen. Hij bevestigde voorts dat de Nederlandse inzet inzake de sociale bescherming is om werk lonend te maken.

De minister beaamde dat er sprake is van overlap tussen de richtlijn ten aanzien van ras en etniciteit en de kaderrichtlijn. Hij wist niet of dit tot extra complicaties zal leiden. In reactie op de vraag hoe het zit met de raakvlakken tussen de gronden ras en etnische afkomst en religie, wees de minister erop dat een beroep kan worden gedaan op de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging, een materie die niet onder de reikwijdte van de richtlijn valt. Bij interruptie werd in dit kader gewezen op het amendement van het Europees Parlement, dat luidt: discriminatie op grond van raciale of etnische afstamming die wordt gepresenteerd als een verschil in behandeling op grond van religie, overtuiging of nationaliteit, valt onder het toepassingsgebied van deze richtlijn. Vervolgens werd gesteld dat het nog beter zou zijn om aan het sluiten bij het IVUR. De minister wees erop dat de Commissie ervoor heeft gekozen de interpretatie van discriminatiegronden over te laten aan de lidstaten en zich niet te baseren op het VN-verdrag. Nederland heeft er vragen over gesteld. Tot slot zei de bewindsman in de ontwerpwet ter bestrijding van leeftijdsdiscriminatie niet vooruit te willen lopen op de Europese richtlijn.

De voorzitter van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
Terpstra

De voorzitter van de algemene commissie voor Europese Zaken,
Patijn

De voorzitter van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,
Van der Hoeven

De voorzitter van de vaste commissie voor Justitie,
Van Heemst

De voorzitter van de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
Essers

De voorzitter van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
De Cloe

De griffier van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
Van Dijk